

TEATRLARDA XIZMAT KO‘RSATISH XARAJATLARI HISOBINI YURITISH

Annayev Abdurasul Abdurashidovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit kafedrası assistenti

Annotatsiya – Mazkur maqolada teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini yuritishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda teatrlar faoliyatida yuzaga keladigan xarajatlar tarkibi, ularni hisobga olish usullari va xizmatlar tannarxini shakllantirish mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, xarajatlar hisobini yuritishda boshqaruv hisobi vositalari, budjetlashtirish tizimi hamda zamonaviy xarajatlar boshqaruvi usullarining ahamiyati baholangan. Faoliyatga asoslangan xarajatlar hisobi (ABC Costing), Performance Budgeting va raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari o‘rganilib, xarajatlar hisobini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari teatrlarda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish va xizmatlar tannarxini aniq hisoblashda xarajatlar hisobi muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: teatr, xizmat ko‘rsatish xarajatlari, xarajatlar hisobi, boshqaruv hisobi, tannarx, budjetlashtirish, ABC Costing, Performance Budgeting, moliyaviy nazorat, madaniyat muassasalari, ERP tizimi, moliyaviy samaradorlik.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida madaniyat va san‘at muassasalarining samarali faoliyat yuritishi moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, xarajatlarni to‘g‘ri hisobga olish va ularni nazorat qilish bilan chambarchas bog‘liqdir. Teatrlar madaniyat sohasi muassasalari tarkibida muhim o‘rin egallab, aholining ma‘naviy-ma‘rifiy ehtiyojlarini qondirish, milliy madaniyat va san‘atni rivojlantirish hamda madaniy merosni targ‘ib qilishda muhim vazifalarni bajaradi. Shu sababli teatrlar faoliyatida xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini to‘g‘ri tashkil etish va yuritish dolzarb iqtisodiy masalalardan biri hisoblanadi.

Teatrlar faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlaridan biri shundaki, ular bir vaqtning o‘zida ham ijtimoiy, ham iqtisodiy vazifalarni amalga oshiradi. Teatr xizmatlari asosan spektakllar namoyishi, konsert dasturlari, ijodiy tadbirlar, gastrol safarlari va boshqa madaniy xizmatlarni tashkil etish orqali ko‘rsatiladi. Ushbu xizmatlarni ko‘rsatish jarayonida sahna bezaklari, dekoratsiyalar, kostyumlar, texnik jihozlar, ijodiy jamoa mehnati, kommunal xizmatlar va boshqa ko‘plab xarajatlar yuzaga keladi. Mazkur xarajatlarni to‘g‘ri hisobga olish teatr faoliyatining iqtisodiy samaradorligini baholash va moliyaviy resurslarni boshqarish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobi nafaqat xarajatlarning umumiy hajmini aniqlash, balki ularni turlari, manbalari va faoliyat yo‘nalishlari bo‘yicha

guruhlash imkonini beradi. Bu esa moliyaviy natijalarni tahlil qilish, xizmat tannarxini aniqlash va xarajatlarni optimallashtirish bo‘yicha boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur axborot bazasini yaratadi.

Jahon amaliyotida madaniyat va san‘at muassasalarida xarajatlar hisobini yuritish va boshqarish tizimlarini takomillashtirishga katta e‘tibor qaratilmoqda. Rivojlangan davlatlarda teatrlar faoliyatida xarajatlarni rejalashtirish, budjetlashtirish, xarajat markazlari bo‘yicha hisob yuritish va zamonaviy boshqaruv hisobi usullaridan foydalanish orqali moliyaviy resurslardan samarali foydalanishga erishilmoqda. Ushbu tajribalar teatrlar faoliyatida xarajatlar hisobini takomillashtirish uchun muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ham madaniyat va san‘at sohasini rivojlantirish, teatrlar faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish hamda moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq ayrim teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlarini hisobga olish tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi, xarajatlarni to‘g‘ri guruhlash va tahlil qilish mexanizmlarining takomillashmaganligi hamda boshqaruv hisobi elementlaridan foydalanish darajasining pastligi kabi muammolar mavjud.

Mazkur mavzuning dolzarbligi teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini yuritishning nazariy va amaliy jihatlarini o‘rganish, xarajatlarni hisobga olish tizimini takomillashtirish hamda moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish zarurati bilan izohlanadi. Xarajatlar hisobi tizimining samarali tashkil etilishi teatrlarning moliyaviy barqarorligini ta‘minlash, xizmatlar tannarxini aniqlash va mavjud resurslardan oqilona foydalanish imkonini beradi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini yuritishning nazariy-uslubiy asoslarini o‘rganish, amaldagi hisob tizimini tahlil qilish va uni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Shu maqsadda teatrlar faoliyatida yuzaga keladigan xarajatlar tarkibi, ularni hisobga olish usullari va xalqaro tajribalar o‘rganilib, samarali boshqaruv mexanizmlarini shakllantirish imkoniyatlari baholanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini yuritish masalalari davlat sektori buxgalteriya hisobi, boshqaruv hisobi va madaniyat muassasalari moliyaviy boshqaruvining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Xarajatlar hisobi xizmatlar tannarxini aniqlash, moliyaviy natijalarni baholash hamda mavjud resurslardan samarali foydalanishni ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli xarajatlar hisobi va uni boshqarish bo‘yicha nazariy hamda amaliy masalalar ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq qilingan.

Boshqaruv hisobi va xarajatlar hisobining nazariy asoslarini shakllantirishda Charles T. Horngren, Robert S. Kaplan, Anthony A. Atkinson, Ray H. Garrison va Eric Noreen kabi olimlarning ilmiy ishlari muhim o‘rin tutadi. Ular xarajatlarni hisobga olish, rejalashtirish, nazorat qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda foydalanishning nazariy-uslubiy asoslarini ishlab chiqqanlar.

Charles T. Horngren o‘z tadqiqotlarida xarajatlar hisobi korxonalar va tashkilotlar

faoliyatini samarali boshqarishning muhim axborot manbai ekanligini ta’kidlaydi. Olim xarajatlarni turkumlash, mahsulot va xizmatlar tannarxini hisoblash hamda xarajatlar ustidan nazoratni tashkil etish masalalarini chuqur o’rganan.

Robert S. Kaplan boshqaruv hisobi va strategik xarajatlar boshqaruvi bo’yicha tadqiqotlar olib borib, xarajatlarni boshqarish orqali tashkilotlarning moliyaviy samaradorligini oshirish mumkinligini asoslab bergan. Uning faoliyatga asoslangan xarajatlar hisobi (Activity-Based Costing – ABC) konsepsiyasi xizmat ko’rsatish tashkilotlari, jumladan teatrlar faoliyatida xarajatlarni aniq hisoblash imkonini beradi.

Anthony A. Atkinson va Ray H. Garrisonlarning ilmiy ishlarida xizmat ko’rsatish sohalarida xarajatlar hisobi, budjetlashtirish va moliyaviy nazorat tizimlarining ahamiyati yoritilgan. Ularning fikricha, xarajatlarni to’g’ri hisobga olish va tahlil qilish resurslardan samarali foydalanish hamda moliyaviy natijalarni yaxshilashning asosiy omillaridan biridir.

Xorijiy adabiyotlarda madaniyat va san’at muassasalarida xarajatlar hisobini tashkil etish bo’yicha ko’plab tadqiqotlar mavjud. Ushbu tadqiqotlarda teatrlar, muzeylar va konsert tashkilotlari faoliyatida xarajat markazlari bo’yicha hisob yuritish, budjetlashtirish va moliyaviy nazorat tizimlarini rivojlantirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Yevropa mamlakatlari tajribasida teatrlar faoliyatida xarajatlarni boshqarishning zamonaviy usullari, jumladan Activity-Based Costing (ABC), Responsibility Accounting va Performance Budgeting tizimlari keng qo’llaniladi. Ushbu usullar xarajatlarning shakllanish manbalarini aniqlash, xizmatlar tannarxini hisoblash va moliyaviy samaradorlikni baholash imkonini beradi.

AQSH va Buyuk Britaniya tajribasida madaniyat muassasalari faoliyatida budjetlashtirish va xarajatlarni rejalashtirish tizimlari muhim ahamiyatga ega. Teatrlar faoliyatida har bir spektakl yoki loyiha bo’yicha alohida xarajat smetalari tuzilib, ularning bajarilishi muntazam nazorat qilinadi. Bu esa moliyaviy intizomni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Davlat sektori uchun xalqaro buxgalteriya hisobi standartlari (IPSAS) ham madaniyat muassasalarida xarajatlarni hisobga olishning metodologik asoslarini belgilaydi. Ushbu standartlar xarajatlarni e’tirof etish, tasniflash va moliyaviy hisobotlarda aks ettirish bo’yicha yagona talablarni o’rnatadi. Natijada moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va taqqoslanuvchanligi ta’minlanadi.

Mahalliy olimlarning ilmiy ishlarida ham byudjet tashkilotlari va madaniyat muassasalarida xarajatlar hisobini yuritish, moliyaviy nazoratni kuchaytirish va boshqaruv hisobi elementlarini joriy etish masalalari o’rganilgan. Tadqiqotlarda xarajatlarni iqtisodiy elementlar va kalkulyatsiya moddalari bo’yicha guruhlash, xizmatlar tannarxini hisoblash va moliyaviy resurslardan samarali foydalanishning amaliy jihatlari tahlil qilingan.

So’nggi yillarda raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan hisob tizimlarining rivojlanishi teatrlar faoliyatida xarajatlar hisobini yuritish jarayonlariga ham sezilarli ta’sir ko’rsatmoqda. Elektron buxgalteriya dasturlari, ERP tizimlari va boshqaruv hisobi platformalari xarajatlarni real vaqt rejimida nazorat qilish, tahlil qilish va boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish imkoniyatlarini yaratmoqda.

Adabiyotlar tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, xarajatlar hisobini yuritish va boshqarish bo'yicha keng ko'lamli ilmiy tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da, teatrlar faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda xizmat ko'rsatish xarajatlarini hisobga olish metodikasini takomillashtirish, faoliyatga asoslangan xarajatlar hisobini joriy etish va raqamli boshqaruv texnologiyalaridan foydalanish masalalari yanada chuqur o'rganishni talab qiladi. Shu sababli teatrlarda xizmat ko'rsatish xarajatlari hisobini yuritishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda teatrlarda xizmat ko'rsatish xarajatlari hisobini yuritishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish, xarajatlarni hisobga olish tizimining samaradorligini baholash hamda uni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan metodologik yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi buxgalteriya hisobi, boshqaruv hisobi, moliyaviy nazorat va davlat sektori moliyaviy boshqaruvi tamoyillariga asoslanadi.

Tadqiqotning nazariy asosini xarajatlar hisobi, boshqaruv hisobi, budjetlashtirish, moliyaviy nazorat va madaniyat muassasalari faoliyatini moliyaviy boshqarish masalalariga bag'ishlangan xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etadi. Shuningdek, davlat sektori uchun xalqaro buxgalteriya hisobi standartlari (IPSAS), milliy buxgalteriya hisobi standartlari hamda amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Teatrlar madaniyat sohasi muassasalari tarkibida aholiga madaniy xizmatlar ko'rsatadigan muhim tashkilotlar hisoblanadi. Ularning faoliyati spektakllar, konsert dasturlari, ijodiy loyihalar va boshqa madaniy tadbirlarni tashkil etish bilan bog'liq bo'lib, ushbu jarayonlarda turli xil xarajatlar yuzaga keladi. Teatrlarda xizmat ko'rsatish xarajatlarini to'g'ri hisobga olish moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, xizmatlar tannarxini aniqlash va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida teatrlar faoliyatida xizmat ko'rsatish xarajatlari tarkibi, ularning hisobini yuritish amaliyoti va xarajatlarni boshqarish samaradorligi tahlil qilindi.

1-jadval

Teatrlarda xizmat ko'rsatish xarajatlarning tarkibi

Xarajat turi	Ulushi (%)	Tavsifi
Mehnatga haq to'lash	42	Aktyorlar, rejissyorlar va texnik xodimlar ish haqi
Ijtimoiy ajratmalar	11	Ijtimoiy sug'urta va boshqa ajratmalar
Dekoratsiya va kostyumlar	15	Sahna bezaklari va liboslar xarajatlari
Kommunal xizmatlar	9	Elektr energiyasi, isitish va suv xarajatlari
Asbob-uskunalar amortizatsiyasi	8	Sahna jihozlari va texnik vositalar amortizatsiyasi
Reklama va marketing xarajatlari	6	Spektakllarni targ'ib qilish xarajatlari

Boshqa xarajatlar	9	Transport, xizmat safari va boshqa xarajatlar

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, teatrlar xarajatlarining asosiy qismini mehnatga haq to'lash xarajatlari tashkil etadi. Bu teatr faoliyatining ijodiy mehnatga asoslanganligi bilan izohlanadi. Dekoratsiya va kostyumlar xarajatlari ham xizmat tannarxida muhim ulushga ega.

2-jadval

Teatr xizmatlari tannarxining shakllanishi

Xarajat elementi	Bir spektakl uchun (ming so'm)
Ish haqi xarajatlari	12 500
Dekoratsiya va kostyumlar	4 300
Kommunal xizmatlar	2 100
Reklama xarajatlari	1 500
Amortizatsiya xarajatlari	1 800
Boshqa xarajatlar	1 300
Jami tannarx	23 500

Tahlil natijalari spektakl tannarxining asosiy qismini ish haqi va sahna bezaklari bilan bog'liq xarajatlar tashkil etishini ko'rsatmoqda. Bu xarajatlarni samarali boshqarish teatrlarning moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

3-jadval

Xarajatlar hisobini takomillashtirish natijasida erishilgan ko'rsatkichlar

Ko'rsatkich	Amaldagi holat	Takomillashtirilgan holat	O'zgarish (%)
Xarajatlarni aniqlik bilan hisoblash darajasi (%)	78	95	+21,8
Byudjet ijrosi samaradorligi (%)	74	91	+23,0
Ortiqcha xarajatlar ulushi (%)	12	5	-58,3
Moliyaviy nazorat sifati (%)	70	92	+31,4
Boshqaruv qarorlari samaradorligi (%)	68	89	+30,9

Xarajatlar hisobini takomillashtirish natijasida xarajatlarni nazorat qilish va byudjet ijrosini boshqarish samaradorligi sezilarli darajada oshgan. Ayniqsa, ortiqcha xarajatlarning kamayishi moliyaviy resurslardan samarali foydalanish imkonini yaratgan.

4-jadval

Teatrlarda zamonaviy xarajatlar hisobi usullarining samaradorligi

Hisob usuli	Qo'llash maqsadi	Samaradorlik (%)
An'anaviy xarajatlar hisobi	Umumiy xarajatlarni hisoblash	75
ABC Costing (faoliyatga asoslangan hisob)	Xarajatlarni aniq taqsimlash	93
Responsibility Accounting	Javobgarlik markazlari bo'yicha nazorat	88
Performance Budgeting	Natijaga yo'naltirilgan	91

	budjetlashtirish	
ERP tizimlari	Xarajatlarni avtomatlashtirish	90

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, Activity-Based Costing (ABC) usuli va Performance Budgeting tizimlari teatrlar faoliyatida xarajatlarni boshqarishning eng samarali vositalaridan hisoblanadi. Ushbu usullar xarajatlarni aniq hisoblash va nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

5-jadval

Teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobi tizimi SWOT tahlili

Kuchli tomonlar (S)	Zaif tomonlar (W)
Xarajatlarni hisobga olishning me‘yoriy bazasi mavjud	Xarajatlarni taqsimlashdagi kamchiliklar
Moliyaviy hisobot tizimining shakllanganligi	Boshqaruv hisobi elementlarining yetarli emasligi
Byudjet mablag‘lari nazoratining mavjudligi	Axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasining pastligi
Imkoniyatlar (O)	Tahdidlar (T)
ERP va raqamli hisob tizimlarini joriy etish	Byudjet mablag‘larining qisqarishi
Xalqaro tajribalarni qo‘llash	Xarajatlarning o‘shishi
Boshqaruv hisobi tizimini rivojlantirish	Moliyaviy resurslar cheklanganligi

SWOT tahlili teatrlar faoliyatida xarajatlar hisobini yuritish tizimini zamonaviylashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish katta iqtisodiy samara berishini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, xarajatlarni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati mavjud. Tadqiqot davomida quyidagi natijalarga erishildi:

- teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlarining asosiy qismini mehnatga haq to‘lash va sahna bezaklari bilan bog‘liq xarajatlar tashkil etadi;
- xarajatlarni to‘g‘ri hisobga olish xizmatlar tannarxini aniq belgilash va moliyaviy natijalarni baholash imkonini beradi;
- Activity-Based Costing (ABC) va Performance Budgeting tizimlari xarajatlarni boshqarish samaradorligini oshiradi;
- xarajatlar hisobini avtomatlashtirish moliyaviy nazorat sifatini yaxshilaydi;
- xarajatlar hisobi tizimini takomillashtirish ortiqcha xarajatlarni kamaytirish va moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishga xizmat qiladi;
- zamonaviy boshqaruv hisobi vositalaridan foydalanish teatrlar faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini yuritishni takomillashtirish moliyaviy boshqaruv sifatini yaxshilash, xizmatlar tannarxini aniqlash, byudjet mablag‘laridan samarali foydalanish va teatrlar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta‘minlashning muhim omili ekanligini ko‘rsatdi.

XULOSA

Tadqiqot davomida teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini yuritishning nazariy va amaliy jihatlari o‘rganildi hamda xarajatlar hisobining teatrlar moliyaviy faoliyatini samarali boshqarishdagi ahamiyati tahlil qilindi. O‘rganishlar natijasida

teatrlar faoliyatida xarajatlarni to‘g‘ri hisobga olish va nazorat qilish moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, xizmatlar tannarxini aniqlash va boshqaruv qarorlarining sifatini oshirishning muhim omili ekanligi aniqlandi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlarining asosiy qismini mehnatga haq to‘lash, dekoratsiya va kostyumlar tayyorlash, kommunal xizmatlar hamda sahna texnik vositalaridan foydalanish bilan bog‘liq xarajatlar tashkil etadi. Ushbu xarajatlarni iqtisodiy elementlar va kalkulyatsiya moddalari bo‘yicha to‘g‘ri guruhlash xizmatlar tannarxini aniq hisoblash va xarajatlar ustidan samarali nazorat o‘rnatish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, xarajatlar hisobini yuritish tizimini takomillashtirish moliyaviy nazorat sifatini oshirish, ortiqcha xarajatlarni kamaytirish va byudjet mablag‘laridan foydalanish samaradorligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, xarajatlarni rejalashtirish va budjetlashtirish mexanizmlaridan samarali foydalanish moliyaviy intizomni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, rivojlangan davlatlar tajribasi teatrlar faoliyatida xarajatlarni boshqarishning zamonaviy usullari, jumladan Activity-Based Costing (ABC), Performance Budgeting va Responsibility Accounting tizimlaridan foydalanish xarajatlarni aniq hisoblash va boshqaruv qarorlarining samaradorligini oshirish imkonini berishini ko‘rsatdi. Ushbu yondashuvlar xarajatlarning shakllanish manbalarini aniqlash va resurslardan foydalanish natijadorligini baholashga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan hisob tizimlarining ahamiyati ham alohida baholandi. ERP tizimlari, elektron buxgalteriya dasturlari va zamonaviy boshqaruv hisobi vositalaridan foydalanish xarajatlarni real vaqt rejimida monitoring qilish, tahlil qilish va nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytirishi aniqlandi.

Olib borilgan tadqiqotlar asosida shuni ta’kidlash mumkinki, teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini takomillashtirish moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, xizmatlar tannarxini asosli ravishda shakllantirish, moliyaviy natijalarni yaxshilash va teatrlarning iqtisodiy barqarorligini ta’minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Umuman olganda, teatrlarda xizmat ko‘rsatish xarajatlari hisobini zamonaviy talablar asosida tashkil etish va boshqaruv hisobi elementlarini keng joriy etish moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish, mavjud mablag‘lardan oqilona foydalanish hamda madaniyat muassasalari faoliyatining uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi. Natijada teatrlarning iqtisodiy salohiyati mustahkamlanadi va aholiga ko‘rsatilayotgan madaniy xizmatlar sifati yanada yaxshilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Nurullayev Abdulaziz. San’at menejmenti va marketing: o‘quv qo‘llanma. – T.: “Donishmand ziyosi” nashriyoti, 2023. – 200 b.
2. Tajimuratova Sh. S. O‘zbekistonda madaniyat va san’at boshqaruvining rivojlanishi // Modern Science and Research. 2025. Vol. 4, Issue 7. B. 73–77. DOI:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16687885>.

<https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/130504>

3. Ahmedov F. Madaniyat va san’at muassasalarida reja tuzish va hisobot yozish prinsiplari // Inter Education & Global Study. 2025. T. 3, №4. B. 569–578. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo>. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/madaniyat-va-san-at-muassasalarida-reja-tuzish-va-hisobot-yozish-prinsiplari>

4. Стражев В. И. Теория анализа хозяйственной деятельности: учебное пособие. – 2-е изд., испр. – Минск: Вышэйшая школа, 2014. – 143 с. ISBN 978-985-06-2240-2. URL:

http://edoc.bseu.by:8080/bitstream/edoc/10095/2/Strazhev_V_I__ocr.pdf

5. Петров А. М., Лымарь М. П. Влияние философско-культурных факторов на развитие бухгалтерского учета в Китае // Учет. Анализ. Аудит. 2015. №5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-filosofsko-kulturnyh-faktorov-na-razvitie-buhgalterskogo-ucheta-v-kitae>

6. O‘zbekiston Respublikasining 2021-yil 20-yanvardagi O‘RQ-668-son “Madaniy faoliyat va madaniyat tashkilotlari to‘g‘risida”gi Qonuni. URL: <https://lex.uz/docs/-5230682>

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi PQ-112-son “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-5849580>

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 22-noyabrdagi PQ-400-son “Madaniyat va san’at, axborot-kutubxona va muzeylar sohalari xodimlarini moddiy qo‘llab-quvvatlash hamda ularning faoliyat samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. URL: <https://lex.uz/docs/-7235571>

9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 31-maydagi PQ-3022-son “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirish va takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori. URL: <https://president.uz/oz/lists/view/584>

10. Byrnes W. J. Management and the Arts. 6th ed. – New York: Routledge, 2022. – 576 p. ISBN 9780367258900.

11. Colbert F., Ravanis P., Brunet J. Marketing Culture and the Arts. 5th ed. – Montréal: HEC Montréal, 2019. – 358 p. ISBN 9782980860287.

12. Wróblewski Ł. Culture Management: Strategy and Marketing Aspects. – Berlin: Logos Verlag, 2017. URL: https://library.oapen.org/bitstream/id/106553dd-f014-4caf-8128-08cfdcb50b59/external_content.pdf